

ИЗ ТРАДИЦИОНАЛНОГ НАРОДНОГ ЖИВОТА

Саво Пујић, *Водена кола на Требишњици*
Центар за информисање Требиње, Требиње, 2014.

Публикација Сава Пујића *Водена кола на Требишњици* представља истраживање некадашњег система наводњавања земљишта у сливу Требишњице, али и воденог кола као погонског система, без обзира да ли је ријеч о наводњавању, напајању мрестилишта, мљевењу жита, или окретању ражња. Кроз седам поглавља читког, понекад поетичног текста, аутор се бави најразличитијим аспектима те појаве, истовремено се дотичући и других из привредног и друштвеног живота тога краја. Кроз своја и сјећања саговорника покушава да „оживи“ амбијент и сензибилитет времена у којем су водена кола доживјела пуни процват, на тај начин приближавајући данас несталу појаву савременом читаоцу. Текст почиње представљањем извора за проучавање, који, чини се, нису бројни и до њих није лако доћи: раније публикације или књижевна дјела у којима се појава успутно спомиње, старе фотографије, информатори са терена, трошковник манастира и слично. Наставља се приказом локације и историјата, те описом система наводњавања и начина на који функционише. Нарочито детаљно су описани дијелови натапног система, уз коришћење и објашњавање локалне терминологије. Наведени су најпознатији градитељи кола, приказан начин одржавања система, као и проблеми око регулације водотока. Онолико колико тема захтијева, појашњено је и тзв. натапно право, у којем је дио права и обавеза био регулисан правним нормама (градња и функционисање натапног система), док је значајан дио остао у домену обичајног права (право на наводњавање и његова диоба, распоред коришћења и обавезе корисника). Четврто поглавље је посвећено лексици везаној за натапање, гдје се истиче специфичност натапне терминологије на подручју Требиња, те закључује да највећи дио потиче из изворне лексике, допуњен у значајној мјери турцизмима и романизмима.

У петом поглављу које се бави ситуацијом данас, констатује се да је стари натапни систем потпуно уништен у другој половини двадесетог вијека, понајвише због изградње хидроелектрана на Требишњици и, касније, регулације и бетонирања ријечног корита низводно од Требиња. Ипак, према описима живота људи у тим крајевима у вријеме кад је водених кола било свуда у сливу Требишњице, према атмосфери коју дочаравају старе фотографије и сјећања, прије би се дало закључити да је нестанак водених кола

резултат темељне промјене у начину живота: модернизација, смањење обима пољопривреде, усмјерење млађих генерација на друга занимања, концентрација становништва у градовима, итд. То су неке од промјена које се могу ишчитати између редова приче о воденим колима.

Међутим, крајем двадесетог вијека Требињци почињу поново да граде водена кола. Аутор не објашњава разлоге те нове појаве, само је констатује. Судаћи према умјетничким дјелима, на примјер сликама у многим просторима јавне намјене, или градским сувенирима, разлози би, највјероватније, могли да буду сентименталне, носталгичне природе. Али, како аутор наводи са жаљењем, та савремена гвоздена кола, са кугличним лежајевима и бетонским зидовима устава често не функционишу како треба услед конструктивних грешака. Иако то аутор не наводи, највјероватније је то последица прекида континуитета традиције градње, те губљења знања и искустава некадашњих градитеља.

Издавач публикације је Центар за информисање Требиње. Објављена је 2014. године, у тиражу од 1000 примјерака, у тврдом повезу, на 176 страна, графички добро опремљена. Садржи много фотографија из различитих периода, цртежа, мапа, извода из различитих докумената, прилога: од приказа различитих умјетничких доживљаја кола до видео-записа, тј. CD-а са документарним филмом *Долати* Зорана Божића и видео-записом *Залијевање у Засаћком пољу* Недељка Марића.

Као приказ, како аутор каже „карактеристичне завичајне дјелатности“ тј. карактеристичне појаве требињског подручја, која је готово нестала, публикација ће сигурно заинтересовати и стручњаке и ширу читалачку публику, нарочито у свјетлу чињенице да се о натапном систему у сливу Требишњице мало писало, те да су извори, а поготово стручни, врло оскудни, тј. готово да их нема. Публикација Сава Пујића, у том смислу, и сама постаје извор за евентуална будућа истраживања. Широј читалачкој публици, а посебно самим Требињцима, може да буде значајна и занимљива, јер говори о њиховом завичају, њиховим прецима и прошлости. Обогаћење текста кроз старе фотографије, исјечке из књижевних дјела, фотографије умјетничких слика које имају водена кола као мотив, помаже да се свим читаоцима представи контекст појаве како би се сагледала у реалним, али и поетичним оквирима њеног простора и времена. Такав манир „оживљава“ водено коло, али и омогућава увид у многе аспекте одавно изгубљеног начина живота.

Сњежана Глигорић